

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BIOMETRIK VA GENETIK
MA’LUMOTLAR BILAN ISHLASH BO‘YICHA QONUN LOYIHASINING
HUQUQIY TAHLILI**

Akramova Sabrina

Toshkent davlat yuridik universiteti

Magistratura va sirtqi ta’lim fakulteti

Ommaviy axborot vositalari yo‘nalishi magistranti

akramovasabrina001@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida biometrik va genetik ma’lumotlar bilan ishlash bo‘yicha normativ-huquqiy asoslarning holati, mavjud qonun loyihasi konsepsiyasi hamda xalqaro tajriba asosida olib borilishi lozim bo‘lgan islohotlar tahlil qilingan. Shuningdek, texnologik xavfsizlik choralarining amaldagi huquqiy tartibga integratsiyasi, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlari, davlat organlari zimmasidagi majburiyatlar hamda ularni xalqaro standartlar bilan taqqoslash orqali huquqiy takomillashtirish yo‘nalishlari ko‘rsatib o‘tilgan. Yevropa Ittifoqi (GDPR), AQSH, Isroil, Qirg‘iziston va Buyuk Britaniya tajribasi asosida biometrik va genetik ma’lumotlarni himoya qilishga doir ilg‘or yondashuvlar muqoyasa asosida ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: biometrik ma’lumotlar, genetik axborot, ma’lumotlar himoyasi, shaxsiy hayot daxlsizligi, GDPR, texnologik xavfsizlik, xalqaro tajriba, huquqiy tahlil.

**ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ПРОЕКТА ЗАКОНА «О РАБОТЕ С
БИОМЕТРИЧЕСКИМИ И ГЕНЕТИЧЕСКИМИ ДАННЫМИ В
РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН»**

Акрамова Сабрина

Ташкентский государственный юридический университет

Факультет магистратуры и заочного обучения

Магистратура по направлению «СМИ»

akramovasabrina001@gmail.com

Аннотация: в статье анализируется состояние нормативно-правовой базы в сфере работы с биометрическими и генетическими данными в Республике Узбекистан, концепция действующего законопроекта и необходимые реформы с учетом международного опыта. Также обозначены вопросы интеграции технических мер безопасности в действующее законодательство, конституционные права граждан, обязанности государственных органов и направления совершенствования законодательства в сравнении с международными стандартами. В сравнительном анализе раскрываются передовые подходы к защите биометрических и генетических данных на основе опыта Европейского Союза (GDPR), США, Израиля, Кыргызстана и Великобритании.

Ключевые слова: биометрические данные, генетическая информация, защита данных, конфиденциальность, GDPR, технологическая безопасность, международный опыт, правовой анализ.

**LEGAL ANALYSIS OF THE DRAFT LAW ON WORKING WITH
BIOMETRIC AND GENETIC DATA IN THE REPUBLIC OF
UZBEKISTAN**

Akramova Sabrina

Tashkent State University of Law

Faculty of Master's and Correspondence Education

Master's student in the field of Mass Media

akramovasabrina001@gmail.com

Abstract: this article analyzes the state of the regulatory and legal framework for working with biometric and genetic data in the Republic of Uzbekistan, the concept of the existing draft law and the reforms that need to be carried out based on international experience. Also, the integration of technological security measures into the current legal order, the constitutional rights of citizens, the obligations of state bodies and the directions of legal improvement by comparing them with international standards are indicated. Advanced approaches to the protection of biometric and genetic data are revealed on a comparative basis, based on the experience of the European Union (GDPR), the USA, Israel, Kyrgyzstan and the UK.

Keywords: biometric data, genetic information, data protection, privacy, GDPR, technological security, international experience, legal analysis.

Kirish

Biometrik va genetik ma'lumotlar shaxs haqidagi eng nozik ma'lumotlar toifasiga kirib, ulardan noqonuniy foydalanish fuqarolarning asliy huquqlari – xususan shaxsiy hayot, sha'ni va qadr-qimmatini tahdid ostiga qo'yadi. Shu sababli, O'zbekistonda bunday ma'lumotlarni qayta ishlashni tartibga soluvchi alohida huquqiy mexanizmlar shakllantirilmoqda. Bugungi kunda mamlakatimizda biometrik va genetik ma'lumotlar to'g'risidagi ishlar "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun doirasida amalga oshiriladi; bu huquqiy hujjatda biometrik va genetik ma'lumotlar maxsus himoya talabi kuchaytirilgan shaxsga doir ma'lumotlar sinfiga kiritilgan¹. Shu bilan birga, alohida qonun loyihasi ishlab chiqilishi haqida muzokaralar bor; biroq amalda ayrim normativ-huquqiy hujjatlar (masalan, ID-karta joriy etish bo'yicha farmon va qarorlar) biometrik ma'lumotlarni tartibga solish yo'nalishida muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilmoqda².

Hozirda O'zbekistonda biometrik va genetik ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlashni tartibga soluvchi alohida qonun qabul qilinmagani bois, bu boradagi munosabatlar umumiy "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun asosida tartibga solinmoqda. Ushbu qonunning 26-moddasida shaxsni identifikatsiya etishda ishlatiladigan biometrik va genetik ma'lumotlarga faqat ushbu subyektning roziligi bo'lganda ishlov berilishi mumkinligi belgilab qo'yilgan; bundan xalqaro shartnomalarni bajarish, adolatli sudlov va ijro protseduralari kabi istisnalar ajratilgan. Elektron shakldagi biometrik va genetik ma'lumotlarning axborot

¹ Law in Uzbekistan - DLA Piper Global Data Protection Laws of the World. (n.d.). www.dlapiperdataprotection.com.
<https://www.dlapiperdataprotection.com/index.html?t=law&c=UZ>

² O'zbekiston qonunchiligi biometrik ma'lumotlarni to'plash va saqlashni qanday himoya qiladi. (2024). Legalclinic.uz. <https://legalclinic.uz/tpost/y1sn536je1-ozbekiston-qonunchiligi-biometrik-malumat>.

tizimlaridan tashqarida, ya'ni moddiy tashuvchilarda saqlanishi ham maxsus tartibga solinadi³.

Yuqoridagi umumiy huquqiy asosdan tashqari, O'zbekiston Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 5-oktabrdagi № 570-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Shaxsga doir ma'lumotlar bazalarida xavfsizlik darajalari" me'yorlariga muvofiq, biometrik va genetik ma'lumotlar ishlatiladigan ma'lumotlar bazalari uchun 3-darajali himoya talablari belgilangan⁴. Bu qaror ma'lumotlar xavfsizligini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish maqsadida qabul qilingan bo'lib, shaxsga doir maxfiy ma'lumotlar bazalarida yong'in xavfsizligi, nazorat-o'tkazuv vositalari, shuningdek axborot texnologiyalarida sertifikatlangan kriptografik vositalar qo'llanishini majburiy qiladi. Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston qonunchiligida huquqiy asos biometrik/genetik ma'lumotlar maxsus kategoriyasi sifatida belgilangan bo'lib, amaldagi loyihalarda bu yo'nalish alohida qonun bilan mustahkamlanishi kutilyapti.

Biometrik va genetik ma'lumotlar axborot tizimlari orqali qayta ishlanganda texnik choralarga alohida e'tibor qaratiladi. Yurisdiktsiyamizda ushbu ma'lumotlarni elektron shaklda saqlashda majburiy shifrlash va kriptografik himoya qo'llash talab etiladi⁵. Biometrik va genetik ma'lumotlar axborot tizimlari orqali qayta ishlanganda texnik choralarga alohida e'tibor qaratiladi. Yurisdiktsiyamizda ushbu ma'lumotlarni elektron shaklda saqlashda majburiy shifrlash va kriptografik himoya qo'llash talab etiladi. Masalan, O'zbekiston hukumati 2022-yilgi qarorida

³ O'zbekiston qonunchiligi biometrik ma'lumotlarni to'plash va saqlashni qanday himoya qiladi. (2024). Legalclinic.uz. <https://legalclinic.uz/tpost/y1sn536je1-ozbekiston-qonunchiligi-biometrik-malumo>.

⁴ 570-сон 05.10.2022. Shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berish sohasidagi ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida. (2022). Lex.uz. <https://lex.uz/en/docs/-6225462>.

⁵ 570-сон 05.10.2022. Shaxsga doir ma'lumotlarga ishlov berish sohasidagi ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida. (2022). Lex.uz. <https://lex.uz/en/docs/-6225462>.

biometrik/genetik ma'lumotlar elektron ma'lumotlar bazasida "shifrlangan va kriptografik yoki boshqa usullar bilan himoyalangan" bo'lishini majburiy etgan. Shuningdek, ularga munosib fiziki muhofaza choralari belgilangan: biometrik ma'lumotlar bilan ishlaydigan serverlar xavfsizlik kamerasi va signalizatsiya bilan jihozlangan, seyflar yoki metall javonlarda saqlanishi lozimligi ko'zda tutilgan. Biometrik/genetik ma'lumotlar qayd etilgan moddiy vositalar (masalan, chip, qog'oz, yodda saqlovchi qurilmalar) ustidan butunlay nazorat o'rnatilishi, ularning o'g'irlanish, yo'qolish va buzilishining oldi olinishi uchun tegishli choralar ko'rilishi kerak. Bunday choralarning barchasi texnologik xavfsizlikning asosiy tamoyillari bo'lib, ularning buzilishi ma'lumotlar maxfiyligi va yaxlitligini jiddiy tahdid ostiga qo'yadi. Huquqiy amaliyotda biometrik sistemalar, masalan, fuqarolarning biometrik pasportlari loyihasi doirasida, yuqori darajadagi shifrlash va muhofaza talablariga binoan joriy etilmoqda.

Yevropa Ittifoqida shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha asosiy hujjat – 2016-yilgi GDPR (Umumiy ma'lumotlarni himoya qilish reglamenti). GDPR genetik va biometrik ma'lumotlarni "maxsus toifadagi ma'lumotlar" (special categories) sifatida belgilab, ularni faqat qattiq shartlarda qayta ishlashga yo'l qo'yadi⁶. Masalan, faqat sub'yektning aniq roziligi, hayotiy manfaatlari, salomatlik maqsadlari yoki qonunda ko'rsatilgan boshqa maxsus holatlar bo'lganda biometrik/genetik ma'lumotlardan foydalanish mumkin. Shuningdek, GDPR ushbu ma'lumotlarni yig'ishda maqsadni cheklash va ma'lumotlar minimalizatsiyasi prinsiplari qat'iy amal qilishini ta'minlaydi.

⁶ ICO. (2023, May 19). What is special category data? Ico.org.uk. <https://ico.org.uk/for-organisations/uk-gdpr-guidance-and-resources/lawful-basis/special-category-data/what-is-special-category-data/>.

Qirg'iziston 2014-yilda fuqarolarni biometrik ro'yxatga olish bo'yicha alohida qonun qabul qilgan. Ushbu qonunga ko'ra barcha fuqarolar majburiy biometrik ro'yxatdan o'tkaziladi va u maqsadlari qat'iy belgilangan (jinoatchilikni oldini olish, davlat xizmatlaridan foydalanishni yengillashtirish va boshqalar)⁷. Qonun to'planishi shart bo'lgan biometrik ma'lumotlar sifatida raqamli foto, ikki qo'l barmoq izi va imzo ko'rsatib o'tilgan. Bundan tashqari, Qirg'iziston qonunchiligi biometriya ma'lumotlari bazalarining davlatga tegishliligi, ulardan ma'lumot olish uchun subyektning roziligi yoki qonuniy asos talab etilishini belgilaydi. Ya'ni, Qirg'izistonda biometrik ma'lumotlarni yig'ish va ishlov berish to'g'risida maxsus va majburiy me'yorlar o'rnatilgan.

Isroilda shaxsiy ma'lumotlar himoyasi PPL (Protection of Privacy Law) bo'yicha tartibga solinadi. 2024-yilgi 13-sonli o'zgartirishdan so'ng Isroil qonunchiligida "maxfiy kategoriya ma'lumotlar" tarkibida genetik va biometrik identifikatorlar tushuniladi⁸. Ya'ni genetik ma'lumotlar alohida Qonunda ("Genetik ma'lumotlar to'g'risidagi Qonun", 2000) ta'riflangan, biometrik identifikator esa elektron usulda shaxsni tanishga mo'ljallangan xususiyatlar sifatida belgilangan. Ushbu ma'lumotlarni qayta ishlash faqat sub'yektning ochiq roziligi yoki qonunda ko'rsatilgan maxsus asoslarda (masalan, jinoiy tergov, teraktga qarshi kurash) amalga oshirilishi mumkin.

Buyuk Britaniyada GDPR bilan deyarli bir xil normalar Data Protection Act 2018 orqali amalga oshiriladi. Unga asosan genetik va biometrik ma'lumotlar maxsus kategoriyalarga kiradi va ularni qayta ishlash uchun aniq shart-sharoitlar

⁷ Law of the Kyrgyz Republic "About biometric registration of citizens of the Kyrgyz Republic." (2025). Cis-Legislation.com. <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=68798>.

⁸ Page Restricted. (2025). Iclg.com. <https://iclg.com/practice-areas/data-protection-laws-and-regulations/israel>. SJIF: 5.051

(masalan, rozilik, jamoat manfaatlari) belgilab qo'yilgan⁹. Shuningdek, Buyuk Britaniyaning "Ozodlikni Asos Qiluvchi Qonun" (Protection of Freedoms Act 2012) maqsadida huquq-tartibot organlarining biometrik ma'lumotlar bazasini (masalan, DNK va barmoq izi ma'lumotlari) boshqarish kodeksini joriy qilgan. Umuman, G'arbiy qonunchilikda biometrik va genetik ma'lumotlar ahamiyatli axborot hisoblanib, ularning himoyasi qat'iy standartlar bilan ta'minlanadi.

Xulosa

Ushbu tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasida biometrik va genetik ma'lumotlar bilan ishlash bo'yicha normativ-huquqiy bazani mustahkamlash zaruriyati yuzaga kelgan. Hozirgi kunda mavjud "Shaxsga doir ma'lumotlar" qonuni mazmunan bu masalalarni qisman qamrab olsa-da, alohida qonun loyihasida bu normalarni yanada konkretlashtirish va xalqaro tajriba asosida takomillashtirish mumkin. Biometrik/genetik ma'lumotlarni yig'ish va saqlashda texnologik himoya, shaffoflik, maqsadga muvofiqlik tamoyillari O'zbekiston qonunchiligida ham kuchaytirilmoqda. Bular fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini (maxfiylik va shaxsiy hayot daxlsizligi) to'la kafolatlashga qaratilgani muhimdir. Xalqaro solishtirma tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, maxsus kategoriyadagi ma'lumotlarni himoya qilishda kontseptsiyalar umumiy bo'lsa-da, turli davlatlar o'ziga xos yondashuvdan foydalanadi. O'zbekistonda ham qonun loyihasida eng ilg'or xalqaro normalarni inobatga olgan holda yuqori darajadagi himoya va muvozanatli huquqiy mexanizmlar joriy etilishi dolzarb bo'lib qoladi.

⁹ ICO. (2023, May 19). What is special category data? Ico.org.uk. <https://ico.org.uk/for-organisations/uk-gdpr-guidance-and-resources/lawful-basis/special-category-data/what-is-special-category-data/>.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Legalclinic.uz “O‘zbekiston qonunchiligi biometrik ma’lumotlarni to‘plash va saqlashni qanday himoya qiladi” (muallif Maftuna Axmedova, 2021)legalclinic.uz.
2. ICO, “What is special category data?” (UK GDPR guidance, 2023)ico.org.uk.
3. Law of the Kyrgyz Republic No. 136 «On biometric registration of citizens of the Kyrgyz Republic» (adopted July 14, 2014)cis-legislation.com.
4. Data Protection Laws and Regulations Report – Israel (ICLG, 2025)iclg.com.
5. Page Restricted. (2025). Iclg.com. <https://iclg.com/practice-areas/data-protection-laws-and-regulations/israel>.